

HØJESTERETS KENDELSE

afsagt torsdag den 2. november 2017

Sag 57/2017

(2. afdeling)

Danske Medier som mandatar for JP/Politikens Hus A/S

(advokat Martin Dahl Pedersen)

mod

Politiets Efterretningstjeneste

(Kammeradvokaten ved advokat Henrik Nedergaard Thomsen)

I tidligere instanser er afsagt kendelse af Københavns Byret den 8. oktober 2016 og af Østre Landsrets 3. afdeling den 9. december 2016.

I påkendelsen har deltaget fem dommere: Lene Pagter Kristensen, Jon Stokholm, Oliver Talevski, Jens Kruse Mikkelsen og Lars Apostoli.

Procesbevillingsnævnet har den 2. februar 2017 meddelt kærende, JP/Politikens Hus A/S, tilladelse til kære af landsrettens kendelse begrænset til spørgsmålet om, hvorvidt JP/Politikens Hus er rette adressat for et forbud.

Danske Medier er indtrådt som mandatar for JP/Politikens Hus under kæresagen.

Kæremålet har været mundtligt forhandlet.

Påstande

Danske Medier som mandatar for JP/Politikens Hus har nedlagt påstand om, at forbudsken-
delsen af 8. oktober 2016 som stadfæstet ved landsrettens kendelse af 9. december 2016 op-
hæves.

Indkærede, Politiets Efterretningstjeneste, har påstået stadfæstelse af landsrettens kendelse.

Sagsfremstilling

Sagen angår bogen ”Syv år for PET, Jakob Scharfs tid”, der er skrevet af Morten Skjoldager, som er journalist og nyhedsredaktør på dagbladet Politiken. Bogen er skrevet på baggrund af bl.a. interviews med Jakob Scharf, der er forhenværende chef for Politiets Efterretningstjeneste. Det var oprindeligt planlagt, at bogen skulle udgives den 17. oktober 2016.

Forlaget udsendte inden den planlagte udgivelsesdato anmeldereksemplarer af bogen til bl.a. redaktionerne på Politiken og Ekstra Bladet.

På baggrund af foromtalen af bogen på forlagets hjemmeside rettede Politiets Efterretningstjeneste henvendelse til Jakob Scharf og forlaget og anmodede om at få forelagt manuskriptet for at afklare, om bogen indeholdt fortrolige oplysninger. Da denne anmodning ikke blev imødekommet, indgav Politiets Efterretningstjeneste anmodning til Københavns Byret om bl.a. at nedlægge forbud mod offentliggørelse af hele eller dele af bogen over for forlaget og Morten Skjoldager. Anmodningen blev imødekommet ved byrettens kendelse af 6. oktober 2016.

Den 7. oktober 2016 nedlagde byretten forbud mod offentliggørelse og omtale af bogens indhold over for radiokanalen Radio24syv samt en række boghandlere.

På baggrund af udtalelser fra Ekstra Bladets ansvarshavende chefredaktør fremsatte Politiets Efterretningstjeneste den 8. oktober 2016 anmodning om, at der også blev afsagt kendelse om bl.a. forbud over for JP/Politikens Hus.

JP/Politikens Hus er en medievirksomhed, som bl.a. udgiver de landsdækkende dagblade Ekstra Bladet, Politiken og Morgenavisen Jyllands-Posten. Selskabet ejes af Jyllands-Posten Holding A/S og A/S Politiken Holding, som ejes af henholdsvis Jyllands-Postens Fond og Politiken-Fonden. JP/Politikens Hus er etableret ved en fusion i 2003, og det fremgår af en aktionæroverenskomst mellem holdingselskaberne, at aviserne bevarer deres uafhængige, selvstændige redaktionelle grundlag og integritet under ledelse af deres respektive chefredaktører. Det fremgår endvidere af aktionæroverenskomsten, at vedkommende ejerfond har kompeten-

cen til at ansætte og afskedige en chefredaktør i et samarbejde med selskabsbestyrelsen og direktionen.

I byrettens kendelse af 8. oktober 2016 hedder det bl.a.:

”Det forbydes sagsøgte, JP/Politikens Hus A/S, direkte eller via de trykte, digitale eller mobile medier, som sagsøgte udgiver, herunder landsdækkende dagblade og lokalaviser i Danmark, at offentliggøre indholdet af bogen ”Syv år for PET, Jakob Scharfs tid” skrevet af Morten Skjoldager (ISBN: 9788771594690) eller på anden måde omtale indholdet af hele eller dele af bogen eller hele eller dele af manuskriptet til bogen.”

Samme dag kærede JP/Politikens Hus kendelsen til landsretten og gjorde bl.a. gældende, at JP/Politikens Hus ikke var rette adressat for et forbud.

Den 9. oktober 2016 offentliggjorde Politiken hele bogen bortset fra efterskrift, kildeangivelser og noter i en særsektion. Det førte til, at byretten den 11. oktober 2016 efter anmodning fra Politiets Efterretningstjeneste ophævede de tidligere forbud.

Den 9. december 2016 stadfæstede landsretten byrettens forbudskendelse af 8. oktober 2016. I landsrettens begrundelse hedder det bl.a.:

”Er JP/Politikens Hus A/S rette adressat for et forbud

JP/Politikens Hus A/S udgiver blandt andet de tre landsdækkende dagblade Ekstra Bladet, Morgenavisen Jyllands-Posten og Politiken samt en række lokalaviser i Danmark.

JP/Politikens Hus A/S har gjort gældende, at medieansvarslovens regler – i forhold til disse dagblade mv. – fører til, at et forbud ikke kunne rettes mod JP/Politikens Hus A/S.

Højesteret har ved kendelse af 11. november 2013 i sag 187/2013 (U 2014.462 H) fastslået, at medieansvarslovens regler afgrænser kredsen af ansvarssubjekter i straffe- og erstatningsretlig henseende, men ikke indeholder nogen regulering af, hvem en forbudsbegæring skal rettes mod. Et forbud kan rettes mod den, der har den undladelsesforpligtelse, som med forbuddet ønskes overholdt. Højesteret fandt i den pågældende sag, at denne forpligtelse for Danmarks Radios vedkommende påhviler Danmarks Radio ved selskabets øverste ledelse.

En ved et forbud pålagt forpligtelse til ikke at offentliggøre den omhandlede bog påhviler herefter den øverste ledelse af de medier, der nedlægges forbud overfor.

Ledelsen af JP/Politikens Hus A/S må efter de fremkomne oplysninger anses for at være øverste ledelse af de indenlandske periodiske skrifter, som JP/Politikens Hus udgiver. Landsretten finder herefter, at forbuddet har kunnet rettes mod JP/Politikens Hus A/S.”

Anbringender

Danske Medier som mandatar for JP/Politikens Hus har anført navnlig, at medieansvarslovens ansvarsordning indebærer, at et forbud over for et dagblad skal rettes mod den ansvarshavende chefredaktør og ikke mod udgiveren af dagbladet.

Det er alene chefredaktøren, der er ansvarlig for bladets indhold. En fravigelse af medieansvarslovens ansvarssystem i forbudssager ville indebære, at udgiveren ville være nødsaget til at føre øget tilsyn og kontrol med indholdet af det pågældende medie, og det ville være i strid med de hensyn, som ligger bag den særlige ansvarsordning efter medieansvarsloven. Der er tale om hensyn til væsentlige samfundsværdier i form af den redaktionelle frihed og ytringsfriheden.

Efter retsplejelovens § 425 skal et forbud følges op af en hovedsag. Det følger af medieansvarsloven, at denne sag skal anlægges mod den ansvarlige redaktør og/eller journalist. Hvis medieansvarslovens ansvarssystem fraviges i forbudssager, vil konsekvensen være, at der ikke er overensstemmelse mellem parterne i forbudssagen og den efterfølgende hovedsag.

Situationen i den foreliggende sag er ikke sammenlignelig med den, der forelå i sagen, der blev afgjort ved Højesterets kendelse UfR 2014.462, og som angik Danmark Radio. Det skyldes, at JP/Politikens Hus er en virksomhed, som udgiver flere medier, men ikke selv er et medie, og de enkelte chefredaktører udgør ikke en del af selskabets ledelse. Danmarks Radio er derimod selv et medie, og hos Danmarks Radio er der sammenfald mellem den øverste ansvarlige for den forretningsmæssige drift og den øverste redaktionelle ledelse. Danmarks Radios generaldirektør er således den øverste ansvarlige for begge dele. På baggrund af disse forskelle fører UfR 2014.462 ikke til, at JP/Politikens Hus skal anses for rette adressat for det omhandlede forbud.

Politiets Efterretningstjeneste har anført navnlig, at rette adressat for et forbud efter retsplejelovens § 411 er den, som har unkladelsesforpligtelsen – i dette tilfælde JP/Politikens Hus, som

udgiver Politiken, Ekstra Bladet og Morgenavisen Jyllands-Posten. Disse medier er ikke selvstændige juridiske personer, og de pågældende bladets chefredaktører indgår ikke i ledelsen af det selskab, som udgiver bladene.

Højesteret har allerede ved kendelsen UfR 2014.462 fastslået, at medieansvarsloven ikke indeholder nogen regulering af, hvem en forbudsbegæring skal rettes mod. Det følger således ikke af ansvarsreglerne i denne lov, at et forbud skal nedlægges over for chefredaktøren for det medie, der er tale om.

I øvrigt afskærer reglerne i medieansvarsloven heller ikke udgiveren af det pågældende medie fra at give sine medarbejdere – herunder chefredaktøren – instruktion om mediets principgrundlag og overordnede redaktionelle linje, herunder at de skal arbejde inden for rammerne af gældende love og retsafgørelser.

Højesterets begrundelse og resultat

Sagen angår, om JP/Politikens Hus A/S er rette adressat for et midlertidigt forbud efter retsplejelovens § 411, eller om et sådant forbud alene kan rettes mod den ansvarshavende chefredaktør.

Tre dommere – Lene Pagter Kristensen, Oliver Talevski og Jens Kruse Mikkelsen – udtaler:

Et forbud efter retsplejelovens § 411 skal rettes mod den person, som vil være ansvarlig for den krænkelse, som ønskes forhindret gennem forbuddet. Ved bedømmelsen af, hvem denne person er, må den relevante lovgivning undersøges. Er der tale om en juridisk person, f.eks. et aktieselskab, er det normalt tilstrækkeligt at nedlægge forbuddet mod den juridiske person som sådan.

Ønskes der nedlagt forbud mod offentliggørelse af oplysninger i et medie, f.eks. et dagblad, finder vi, at der ved bedømmelsen af, hvem der er rette adressat for forbuddet, skal ses på medieansvarslovens regler om bl.a. ansvaret for indholdet i et skrift eller indholdet af en radio- eller fjernsynsudsendelse. Det skyldes, at det ikke følger af retsplejelovens regler om forbud eller forarbejderne til reglerne, at der i sådanne tilfælde skal ses bort fra de regler, der er fastsat i medieansvarsloven.

Presseloven fra 1938 byggede på den forudsætning, at udgiveren, eller hvis udgiveren er en juridisk person, bestyrelsen for denne, fastlagde skriftets principielle grundlag og overordnede redaktionelle linjer, mens den ansvarshavende redaktør inden for disse rammer fra udgiverens side selvstændigt havde kompetencen til at træffe endelig bestemmelse om skriftets konkrete indhold, jf. betænkning nr. 1205/1990 om medieansvar s. 193. Denne ansvarsordning var bl.a. begrundet i ønsket om at sikre den redaktionelle frihed, der er en forudsætning for en fri presse, jf. betænkningen s. 194.

Presselovens ovennævnte forudsætning er videreført i medieansvarsloven, der pr. 1. januar 1992 afløste presseloven. Medieansvarsloven gælder for en række nærmere angivne medier, herunder for indenlandske periodiske skrifter og lyd- og billedprogrammer, der spredes via bl.a. DR og TV 2, jf. nærmere lovens § 1 sammenholdt med § 8.

Efter medieansvarslovens § 3, stk. 2, er det redaktøren (dvs. den ansvarshavende chef-redaktør) for et indenlandsk periodisk skrift, der er beføjet til at træffe endelig afgørelse om skriftets indhold. Tilsvarende gælder for bl.a. DR og TV 2, jf. § 5, stk. 2. I tråd hermed er det redaktøren for et indenlandsk periodisk skrift, der har bl.a. det straffe- og erstatningsretlige ansvar for unavngivne artikler, ligesom redaktøren er medansvarlig for navngivne artikler, hvis artiklen er skrevet efter opfordring af eller under anden medvirken af redaktøren, jf. nærmere § 11 og § 13 sammenholdt med § 29. Noget tilsvarende gælder med hensyn til redaktørens straffe- og erstatningsretlige ansvar for indholdet af en radio- eller fjernsyns-udsendelse, jf. nærmere §§ 16-21 sammenholdt med § 31.

Medieforetagendet som sådant (udgiveren eller radio- og fjernsynsforetagendet) er derimod kun straffe- og erstatningsretligt ansvarligt for indholdet af skriftet eller indholdet af radio- eller fjernsynsudsendelsen i helt særlige tilfælde, jf. § 15 sammenholdt med § 29 samt § 23 sammenholdt med § 31. Dette gælder, hvis ansvar ikke kan gøres gældende mod redaktøren på grund af manglende eller ukorrekt angivelse af redaktøren, redaktørens manglende tilknytning til riget eller manglende tilregnelighed.

Konsekvensen af de nævnte regler er, at en sag om straf eller erstatning på grund af indholdet af et indenlandsk periodisk skrift eller indholdet af en radio- eller fjernsynsudsendelse i bl.a.

DR og TV 2 som udgangspunkt skal anlægges mod den ansvarshavende chefredaktør personligt – og ikke mod medieforetagendet som sådant.

Medieansvarsloven regulerer ikke udtrykkeligt, hvem en anmodning om forbud mod offentliggørelse i et medie skal rettes imod. Efter de regler, som er beskrevet ovenfor, hører det imidlertid som udgangspunkt under den ansvarshavende chefredaktørs kompetence at sørge for, at forbuddet opfyldes. Den ansvarshavende chefredaktør er derfor som udgangspunkt også straffe- og erstatningsretligt ansvarlig, hvis forbuddet ikke opfyldes.

Vi finder herefter, at det er bedst stemmende med medieansvarslovens regler, at et forbud mod offentliggørelse i et medie omfattet af medieansvarsloven, herunder i et indenlandsk periodisk skrift eller i en radio- eller fjernsynsudsending i DR eller TV 2, som udgangspunkt rettes mod den ansvarshavende chefredaktør personligt og ikke mod medieforetagendet som sådant. Dette udgangspunkt kan kun fraviges i de helt særlige tilfælde, hvor det er medieforetagendet som sådant, der efter medieansvarsloven bærer det straffe- og erstatningsretlige ansvar for indholdet af skriftet eller indholdet af radio- eller fjernsynsudsendingen.

Højesteret har i kendelse af 11. november 2013 (UfR 2014.462) fastslået, at det var Danmarks Radio ved selskabets øverste ledelse, der havde den unndlæelsesforpligtelse, som med forbuddet ønskedes opretholdt, og at anmodningen om nedlæggelse af fagedforbud derfor kunne rettes mod DR som angivet i fagedbegæringen. Den ansvarshavende chefredaktør og den øverste ledelse i Danmarks Radio var en og samme person. Efter præmisserne har dette imidlertid ikke været bærende for resultatet, og det er med rette, at Politiets Efterretningstjeneste og landsretten har forstået kendelsen således, at unndlæelsesforpligtelsen generelt påhvilede den øverste ledelse af de medier, der nedlægges forbud over for. Under hensyn hertil og til den forudsigelighed om den gældende retstilstand, der bør gælde i et retssamfund, finder vi ikke grundlag for at ophæve forbuddet i den foreliggende sag med henvisning til, at JP/Politikens Hus ikke er rette adressat.

For så vidt angår forbud, der nedlægges efter afsigelsen af kendelsen i denne sag, følger det imidlertid af det foran anførte, at forbuddet skal rettes mod den ansvarshavende chefredaktør personligt, medmindre medieforetagendet som sådant er ansvarligt efter medieansvarslovens regler.

Vi stemmer med denne begrundelse for at stadfæste landsrettens kendelse.

Dommerne Jon Stokholm og Lars Apostoli udtaler:

Højesteret har ved sin kendelse af 11. november 2013 (UfR 2014.462) fastslået, at medieansvarslovens regler afgrænser kredsen af ansvarssubjekter i straffe- og erstatningsretlig henseende, men ikke indeholder nogen regulering af, hvem en forbudsbegæring skal rettes mod. I kendelsen, som angår rette adressat for et fogedforbud efter de dagældende regler i retsplejelovens § 641, er det endvidere fastslået, at et sådant forbud kan rettes mod den, der har den undladelsesforpligtelse, som med forbuddet ønskes overholdt. I den pågældende sag påhvilede forpligtelsen DR ved institutionens øverste ledelse, og det var derfor ikke en fejl, at forbuddet ikke var rettet mod generaldirektøren personligt som ansvarshavende redaktør.

Den foreliggende sag angår pligten til at hemmeligholde oplysninger, som er fortrolige af hensyn til statens sikkerhed eller rigets forsvar. Pligten til at undlade at offentliggøre sådanne oplysninger gælder for alle fysiske og juridiske personer – også for selskaber, som ejer eller driver medievirksomhed. Et forbud kan derfor også rettes mod enhver fysisk eller juridisk person, der truer med at offentliggøre sådanne oplysninger, når de almindelige betingelser for forbud i øvrigt er opfyldt, jf. retsplejelovens § 413.

I overensstemmelse med Højesterets kendelse af 11. november 2013 finder vi, at undladelsespligten for et selskab, der ejer eller driver medievirksomhed, ikke er ophævet eller begrænset ved medieansvarslovens regler om straf- og erstatningsansvar. Et forbud kan således meddeles medieselskabet som sådant. Vi tiltræder derfor den retsopfattelse, som Højesterets kendelse af 11. november 2013 er udtryk for, og finder, at forbuddet med rette er meddelt JP/Politikens Hus. Efter vores opfattelse er der ikke grundlag for at ændre retstilstanden, således at der ikke fremover skulle være adgang til at rette et forbud mod et medieselskab som sådant.

Efter vores opfattelse kan det ikke føre til et andet resultat, at en medievirksomheds overtrædelse af undladelsesforpligtelsen alene ville kunne begrunde straf- eller erstatningsansvar efter

de særlige regler i medieansvarsloven, hvis der ikke inden overtrædelsen var afsagt kendelse om forbud.

Det indebærer ikke en krænkelse af princippet om redaktørens selvstændige kompetence til uden indblanding fra medievirksomhedens ejer at træffe endelig beslutning om det konkrete indhold af mediet, at en domstol kan meddele medievirksomheden som sådan et forbud efter retsplejelovens regler herom, og at medievirksomheden efter reglerne i retsplejelovens § 430 vil kunne pådrage sig straf- eller erstatningsansvar for overtrædelse af sådant forbud. Vi bemærker herved, at straf- eller erstatningsansvar efter reglerne i medieansvarsloven ikke er til hinder for straf- eller erstatningsansvar for overtrædelse af forbud, jf. retsplejelovens § 430.

Med denne begrundelse stemmer vi også for at stadfæste landsrettens kendelse.

Højesteret stadfæster herefter landsrettens kendelse.

Efter sagens principielle karakter skal ingen af parterne betale sagsomkostninger for Højesteret til den anden part.

Thi bestemmes:

Landsrettens kendelse stadfæstes.

Ingen af parterne skal betale sagsomkostninger for Højesteret til den anden part.